

**Cursus theologici iuxta scholasticam huius temporis
Societatis Jesu methodum tomus ...**

Amico, Francesco

Duaci, 1640

III. An Spiritus S. distinguetur à Filio si ab illo non procedere?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82000)

libro scripta sunt. His tamen non obstantibus, licitum est Doctoribus Catholicis, illa explicare, & explicando multa addere, quæ implicitè & virtute in illis continentur. Esto igitur in his Concilijs cautum fuerit, ne quis aliam fidem doceret, quàm quæ in dicto Symbolo continebatur; non propterea tamen prohibebatur, ne vigente aliqua necessitate explicarentur aliqua, quæ implicitè in illo continebantur. Ad confirmationem respondeo, in eo Concilio Patres ex professo tantum disputasse contra Nestorium de vnica persona Christi, propter quam ad illud Concilium principaliter conuenerant. Cæterum processionem Spiritus sancti à solo Patre refutarunt prædicti Patres, quando doctrinam Cyrilli, & contrariam Nestorianorum, & Theodorij Cyrillum impugnantis vnanimi consensu damnarunt.

42. Ad rationes. Ad primam nego sequelam: nam licet Spiritus sanctus procedat à Patre & Filio, non tamen procedit ab illis, vt à duobus, sed vt ab vno eodemque principio, ratione vnius eiusdemque virtutis spiritalis, quæ est vna indiuisa in vtroque. Ad priorem confirmationem respondeo, vtrumque concurrere vt principiū adæquatum & sufficiens; nego tamen propterea superfluum vtrumque concurrere, quia non concurrunt per diuersam virtutem, sed per vnā & eandem, quæ impossibile est, dum concurrat, vt existens in vno, vt simul etiam non concurrat, vt existens in alio. Quare simultaneus iste vtriusque influxus non est propter insufficiētiā virtutis, sed propter vnitatem virtutis in vtroque indiuisibiliter existentis. Ad posteriorem verò confirmationem nego vltimam consequentiam. Ad cuius probationem, nego Patrem requirere consortium Filij ad productionem Spiritus sancti ex defectu, sed potius ex vnitatis virtutis spiritalis, indiuisibiliter existentis in vtroque.

43. Ad secundam nego sequelam: tum quia eadem ratio militat de Filio respectu Patris: nam etiam Filius est æqualis Patri; cum tamen Pater sit productiuius, non autem Filius in sententia aduersariorum. Quæ igitur ratione ipsi saluant, Filium esse æqualem Patri, etiam si non sit productiuius, sicut est Pater: eadem ratione saluabimus nos, Spiritum sanctum esse æqualem Filio, etiam si non sit productiuius, vti est Filius. Tum maxime, quia æqualitas diuinarum personarum principaliter attenditur penes vnitatem essentiae & naturæ, quæ vna est & eadem in omnibus diuinis personis.

SECTIO III.

An Spiritus sanctus distingueretur à Filio, si ab illo non procederet?

44. **P**ROPOSITUM hæc hypothesis ad exactius discutiendam præcedentem controuersiam contra Græcos, qui nobiscum concedentes Trinitatem diuinarum personarum, nihilominus negant processionem Spiritus sancti à Filio. Vnde si per hanc hypothesis concluderetur, Spiritum sanctum non distinctum iri à Filio, si ab illo non procederet, euidenter contra ipsos concludetur, Spiritum sanctum necessariò procedere à Filio, vt saluetur Trinitas personarum, quam Græci nobiscum defendere tenentur. Vt autem prædicta hypothesis utilis sit, & præsentī proposito deferuiat, non sunt in ea supponendi Filius & Spiritus sanctus cum iisdem omnino proprietatibus personalibus, cum quibus de facto sunt: alioqui inutilis esset quæstio, & præsentī nõ deferuiet proposito, quo per huiusmodi hypothesis indagamus, an personalis distinctio Spiritus sancti à Filio essentialiter pendeat à processione eiusdem Spiritus sancti à Filio. Vnde supponere illos in assumpta hypothesis cum iisdem omnino proprietatibus & respectibus, cum quibus de facto sunt, esset supponere id, quod per talem hypothesis indagare intendimus: cum tamen nunquam hypothesis, quæ vt medium sumitur ad indagandam veritatem alicuius propositionis, supponere debeat, quod per talem hypothesis indagandum, probandumue suscipitur. Vt si per hypothesis indagare velis, an rationalitas sit ratio formalis constitutiva hominis, non debes accipere hypothesis, quæ supponat hominem esse rationalem, cum id ipsum debeat per hypothesis probari. Quare in hac hypothesis supponendus est Spiritus sanctus cum sola processione passiva & relatione spiritali ad Patrem spiratorem, & Filius cum sola generatione passiva & relatione geniti ad genitorem, præcisus omnibus ijs, quæ de facto tam cum processione passiva Spiritus sancti, quàm cum generatione passiva Filij reperiuntur intimè coniuncta, ad hoc vt videamus, an remanere posset sola processio passiva in Spiritu sancto; solaque generatio passiva in Verbo, realiter inter se distincta, absque relatione procedentis à Filio in Spiritu, & absque relatione spirantis in Verbo.

45. Præterea cum omnis hypothesis impossibilis copulet subiectum cum aliquo prædicato impossibile subiecto, alioqui non esset hypothesis impossibilis quæuis hypothesis impossibilis, saltem mediātè & per locum extrinsecum infert contradictorium antecedentis positi. Vnde non est contra regulas bonæ hypothesis, vt ex ea nullo pacto

sequatur

sequatur contradictorium antecedentis positi: alioqui nunquam liceret argumentari ex hypothesi impossibili, cum quævis hypothesi impossibilis mediata saltem secum afferat contradictorium antecedentis positi. Sed contra regulas bonæ hypothesi dumtaxat est, ut ex ea immediatè & per locum intrinsecum sequatur contradictorium antecedentis positi, quia tunc, ut rectè docet Scotus infra citandus, nulla seruari posset regula artificiosæ disputationis, concedendo sequens, & negando repugnans antecedentis positi; sed statim concedenda essent contradictoria, quæ in ipsa positione immediatè includerentur. Ut si indagare velis formale constitutum hominis, & ponas illum per impossibile; neque esse discursuum, neque risuum: talis hypothesi sustineri non potest, cum immediatè destruat seipsam: nam ex vna parte ponit hominem ut subiectum questionis; ex alia parte tollit totum, quod posset esse constitutum hominis. Vnde nullus relinquitur propositæ questionis disputandi locus: atque adeo talis hypothesi inutilis est, & ad rerum veritates indagandas inutilis. Si verò ponas, hominem non esse discursuum, relicto ei risuo; vel contra illum non esse risuum, relicto ei discursui, adhuc locum habere potest questio, an id, quod ab alijs præcisum relinquitur, sit formale constitutum hominis. Atque hæc hypothesi utilis est ad indagandas occultas rerum formalitates, quæ per huiusmodi hypotheticas præcisiones melius dignoscuntur.

46. Talis est proposita hypothesi: *An si Spiritus sanctus à Filio non procederet, ab eo distingueretur.* Non enim tollit totum, quod vel persona Spiritus sancti vel persona Filij dicit, alioqui nullus esset disputandi locus de formali constituto Filij, & Spiritus sancti, sed tantum præcindit vnum, nempe processionem à Filio in Spiritu, & spirationem actiuam in Filio, & relinquit aliud, nempe processionem à Patre in Spiritu, & relationem geniti in Filio: & ulterius indagat, an id, quod relinquitur in Spiritu sancto, præcisum à processione à Filio, & quod relinquitur in Filio præcisum à spiratione actiuâ, sit sufficiens constituere Spiritum personaliter distinctum à Filio, & Filium personaliter distinctum à Spiritu sancto.

47. Vnde falsò Gregorius in 1. dist. 11. q. vnicâ art. 1. & alij hanc hypothesim tanquam inutilem reiiciunt: eò quod ex ea aptum est quodlibet sequi: tum quia hoc modo argumentandi ex hypothesi impossibili vsi sunt Aristoteles 2. de anima text. 8. & 9. in quorum primo probat, quod si securis esset corpus naturale, acuties esset eius substantia iuxta Commentatoris interpretationem. In secundo verò infert, si oculus esset animal, animam fore ipsius visum, quia hic est substantia oculi. Augustinus 5. de Trinit. cap. 6. docens, quod etiam si Pater Filium non genuisset, adhuc nihil prohiberet, illum ingenuum intelligere: Nec non alij Patres contra hæreticos disputantes. Tum quia falsum est, ex qualibet hypothesi impossibili immediatè &

per locum intrinsecum sequi quodlibet, sed vnum tantum determinatè, nempe illud, quod immediatam connexionem habet cum consequente, quod ex ea immediatè inferitur. Ut, si homo esset equus, hinniret: licet enim mediata, quia nimirum cum esse equi simul ponitur esse hominis, utrumque simul sequatur, & quod hinniret, quia equus, & quod non hinniret, quia homo: immediatè tamen ex vi prædicti positi vna tantum pars sequitur determinatè, nempe quod hinniret. In omni igitur hypothesi attendendum solum est ad id, quod immediatè inferitur ex antecedente posito. Quare licet sublatâ spiratione actiuâ à Filio, ab eodem simul tollatur & filiatio, quæ intrinsecè connectitur cum ipsa spiratione actiuâ, id tamen non tollitur immediatè, & per locum intrinsecum, cum vna formalitas explicitè concepta non sit alia, sed tantum mediata & per locum extrinsecum, quia cum vna intrinsecè includatur in alia, implicat tolli vnam, non sublatâ alia. His igitur adnotatis, ut ad propositâ hypothesi decisionem veniamus, sit

48. PRIMA sententia Henrici quodlib. 5. qu. 9. Baconi in 1. dist. 13. qu. vnicâ, art. 5. Scoti dist. 11. qu. 2. Lycheti ibid. Aureoli art. 3. proposit. 4. Mayroni qu. 2. Rubionis q. 1. art. 2. Ochamij qu. 2. Gregorij q. vnicâ, art. 1. circa finem, Gabrielis quest. 2. art. 2. conclus. 1. Carthusiani q. 2. ad finem, Palatij disp. 3. Faurentini disp. 38. affirmantium; adhuc Spiritum sanctum distinctum iri à Filio, esto per impossibile à Filio non procederet. Probatum primò hæc sententia auctoritate Anselmi, qui in epistola de processione Spiritus sancti cap. 2. sic scribit: *Hæc itaque sola causa pluralitatis est in Deo, ut Pater, & Filius, & Spiritus sanctus dici non possint de inuicem, sed alij sint ab inuicem: quia prædictis duobus modis est Deus de Deo, quod totum potest dici relatio. Nam quomodo Filius existit de Deo nascendo, & Spiritus sanctus procedendo, ipsa diuersitate naturæ, & processionis referuntur ad inuicem ut diuersi, & alij ab inuicem.* Et in fine capitis sic concludit: *Filius autem, ut interim aliam causam dicam, quoniam nondum constat, quod Spiritus sanctus de illo sit & procedat, ideo non est Spiritus sanctus, nec Spiritus sanctus est Filius: quia Filius nascendo habet esse de Patre, Spiritus sanctus verò non nascendo, sed procedendo.* Vbi adhuc negata in Spiritu sancto processione à Filio, docet, illum fore distinguendum à Filio ex diuerso modo procedendi à Filio, quia nimirum hic procedit, nascendo ille procedendo. Et capite quarto sic concludit: *Et ideo non habet hic unitas illam consequentiam, quia pluralitas obuiat, quæ ex naturæ nascitur, & processione: nam etsi per aliud non essent plures Filius & Spiritus sanctus, per hoc solum essent diuersi.* Vbi totam diuersitatem, & distinctionem inter Filium & Spiritum sanctum deducit ex diuersitate procedendi vnus, & alterius.

49. Probatum 2. Eadem sententia rationibus.

Henricus.
Baconus.

Scotus.
Lychetus.
Aureolus.
Mayronius.
Rubio.
Ochamus.
Gregorius.
Gabriel.
Carthus.
Faurentin.

Anselmus.

Scotus.

Gregorius.

Aristoteles.

Commentator.

Augustinus.

Alij Patres.

nibus. Prima sit. Idem est formale constitutum rei, & distinctum eiusdem ab omni alio: sed formale constitutum Filij in esse personæ est filiatio: ergo per eam formaliter distinguitur ab omni alia persona. Solâ igitur filiatione superstita, manebit formale distinctum ipsius ab Spiritu sancto. Maior probatur, quoniam res per id constituitur in sua unitate, per quod constituitur in sua entitate; actus enim distinguendi, cum sit negatiuus, supponit actum constituendi positium, in quo fundetur; ergo per idem constituitur in esse indistincti à se, & distincti à quolibet alio. Minor patet, quia in Filio non sunt aliæ proprietates, quàm filiatio & spiratio actiua: sed spiratio actiua non constituit illum in esse personæ, cum sit communis etiam Patri; proprietas autem personalis debet esse incommunicabilis. Ergo circumscriptâ spiratione actiua, solâ manente filiatione, manebit formale distinctum Filij à Spiritu sancto. Confirmatur, quoniam de facto Filius non constituitur in esse personali spiratione actiua, sed filiatione: ergo per hanc ab omni alia distinguitur.

50. SECUNDA. Si Spiritus sanctus non procederet à Patre, adhuc distingueretur à Patre: ergo etiam si non procederet à Filio, adhuc distingueretur à Filio. Antecedens patet, quia sublata spiratione actiua à Patre, adhuc in eo maneret paternitas, quâ constituitur in esse personæ incommunicabilis & distinctæ à quacunque alia. Consequentia verò probatur, nam ideo per aduersarios, si Spiritus sanctus non procederet à Filio, non distingueretur ab illo, quia non opponeretur illi oppositione relativa, sed tantum disparata: at neque, si Spiritus non procederet à Patre, opponeretur Patri relatiuè, sed tantum disparatè, nam ei tantum relatiuè opponitur, à quo producit: igitur ad distinguendam vnâ personam ab alia in diuinis non est necessaria oppositio relatiua producentis & producti, sed sufficit disparata, qualis esset inter Spiritum sanctum & Patrem, si ab illo non procederet. Confirmatur, nam eadem esset tunc relatio inter Spiritum sanctum & Filium, quæ esset inter Spiritum sanctum & Patrem, si ab ipso non procederet: atqui relatio inter Spiritum sanctum & Patrem esset tantum disparata: ergo si illa sufficienter distingueret Spiritum sanctum à Patre, sufficienter etiam distingueret Spiritum sanctum à Filio.

51. TERTIA. Generatio & Spiratio sunt duæ processiones distinctæ formaliter. Ergo etiam si spiratio non esset à Filio, adhuc distingueretur à generatione Filij. Consequentia patet, quia adhuc maneret formalis ratio generationis, & spirationis, per ordinem ad diuersa principia formalia generandi, & spirandi. Antecedens probatur, nam generatio est per modum naturæ, spiratio verò per modum voluntatis: ergo sunt formaliter distinctæ productiones. Confirmatur, quia productio per modum naturæ est prima produ-

ctio: productio verò per modum voluntatis est secunda productio: sed prima productio excludit secundam; & secunda primam; alioqui non esset prima & secunda productio: ergo & terminus primæ excludit terminum secundæ productionis; alioqui daretur prima productio sine suo primo producto.

52. QUARTA. Implicat eundem terminum produci duabus productionibus adæquatis. Ergo implicat eandem personam diuinam produci generatione & spiratione simul. Antecedens constat: alioqui neutra esset productio per se: nam productio per se est illa, quâ posita ponitur terminus, & quâ sublata tollitur: si autem posset idem terminus produci duabus productionibus adæquatis, non qualibet productione posita, poneretur terminus; nec qualibet sublata, tolleretur. Quia cum idem terminus esset vi alterius productionis adæquatæ, nec altera posita, per se poneretur, cum iam supponatur positus vi alterius productionis adæquatæ; nec altera sublata, tolleretur, cum iam supponatur conseruari vi alterius productionis adæquatæ. Consequentia verò probatur, nam generatio, & spiratio sunt duæ productiones adæquatæ, cum vnaquæque tendat ad terminum totalem diuersum.

53. QUINTA. Implicat duas productiones hypostaticas tendere ad vnum terminum: sed generatio, & spiratio sunt duæ productiones hypostaticæ: ergo implicat, eas tendere ad vnum terminum. Minor constat, quia per generationem producit hypostasis Filij, per spirationem verò hypostasis Spiritus sancti. Maior probatur, quia productio hypostatica tendit ad subsistens per se; ergo ad terminum per se distinctum; alioqui non tenderet ad subsistens per se, nam subsistens per se excludit terminum in alio existentem. Confirmatur, nam ex eo quod Spiritus sanctus non procederet à Filio, nec à Filio tolleretur passiuâ productio hypostaticæ filiationis, nec à Spiritu sancto passiuâ processio hypostaticæ spirationis.

54. SEXTA. De facto Spiritus sanctus non producit à Filio, quia Filius est formaliter, sed quâ spirator est formaliter; cum tamen de facto non solum distinguatur à Filio, quâ spirator est, sed etiam quâ Filius est: igitur remanente in Filio sola filiatione, sublata spiratione, adhuc Spiritus sanctus distingueretur à Filio. Maior probatur, alioqui non esset vnum principium spiratum, si non sola spiratio, sed etiam filiatio constitueret formale principium productum Spiritus sancti: quia tunc principium spiratum constitueretur ex filiatione & paternitate, quæ sunt rationes inter se realiter distinctæ, ac proinde principium ipsum non esset vnum formaliter, sed duplex ex duplici ratione realiter distincta constitutum. Minorem ostendo, tum quia alioqui, quâ Filius est, esset idem cum Spiritu sancto: sicut quia Pater, quâ spirator est, non distinguitur à Filio, est idem cum Filio: sed Filius sola filiatione constituitur in

esse

esse personæ: nam per id constituitur in esse personæ, per quod est incommunicabilis: est autem incommunicabilis per solam filiationem, non per spirationem, quæ communis est etiam Patri: igitur non solum per spirationem, sed etiam per filiationem distinguitur à Spiritu sancto. Consequentia verò primi syllogismi probatur, quia non alio modo comparatur Spiritus sanctus ad Filium nunc, atque compararetur tunc: nam sicut nunc non comparatur ad illum, ut ad principium proximè & formaliter productivum, sed ut ad suppositum disparatum: eodem modo compararetur tunc, si ab eo non procederet. Ergo si nunc realiter distinguitur ab illo, non obstante, quod ad illum non comparatur, ut ad principium proximè productivum; etiam tunc realiter distingueretur, esto ab illo non procederet.

55. SEPTIMA. Eodè modo creaturæ manerent in seipsis constitutæ & distinctæ à Deo, si per impossibile procederent à solo Patre, ac nunc procedentes à tota Trinitate. Ergo eodem modo Spiritus sanctus maneret in seipso constitutus & distinctus à Patre & Filio, si procederet à solo Patre, ac nunc procedens ab utroque.

56. OCTAVA. Amor creatus non procedit à Verbo creato, & tamen distinguitur ab illo: ergo etiam si amor increatus non procederet à Verbo increato, adhuc distingueretur ab illo. Confirmatur, nam, etiam si Filius actu non produceret Spiritum sanctum, quia tamen potens esset illum producere, realiter distingueretur ab illo: quia non solum principium produciens distinguitur à producto, sed etiam principium productivum à producibili.

57. Vnde refert Baconus, in eo casu Spiritum sanctum distinguendum quidem fore à Filio personaliter, non tamen ut Spiritum, sed ut secundum filium & fratrem primi. Quæ illatio falso nititur fundamento, à nobis supra reiecto, nempe ideo Spiritum sanctum non esse Filium, quia procedit à duobus; cum igitur in eo casu procederet tantum ab uno, nempe à Patre, non procederet ut Spiritus, sed ut Filius, non minus quam procedit nunc Verbum. Cæterum falsum est hoc principium, quod assumit: non enim Filius distinguitur à Spiritu sancto, quia ille ab uno, hic procedit à duobus; sed quia unus procedit adæquatè similis principio intelligenti, ac proinde ut genitus, alter non ut adæquatè similis principio volenti, ac proinde non ut genitus, sed ut spiratus.

58. Aureolus verò opinatur, in eo casu Filium non fore distinguendum personaliter à Spiritu sancto, tamen si Spiritus sanctus distinguendus foret personaliter à Filio. Fundamentum ipsius est, quia Filius in esse personæ æquè constituitur spiratione activa, atque generatione passiva: sed in eo casu tolleretur à Filio spiratio activa: ergo tolleretur ipsius personalitas. Nam sublato eo, quod est de quidditate personalitatis, aufertur perso-

nalitas. Adhuc tamen remaneret in eo casu aliquid in Filio, quo realiter distingueretur à Spiritu sancto, nempe *Generari*, quod impossibile est cum *Spirari*. Spiritus sanctus verò remaneret persona perfectè constituta, & distincta à Filio sicut nunc est: quia Spiritus sanctus in esse personæ constituitur per *Spirari*, quod in eo casu esset æquè perfectum, ac nunc est: quia non partim nunc accipit à Patre, partim à Filio, sed totum ab utroque. Ergo cum in eo casu acciperet idem spirari æquè perfectum à solo Patre, ac nunc accipit ab utroque, foret persona æquè perfectæ, ac nunc est. Sed hoc Aureoli fundamentum confutatum est à nobis supra disp. 19. de relationibus, ubi docuimus munus spirationis activæ non esse personas constituere, sed eas fecundas reddere in ratione principij proximè spirativi.

59. SECUNDA sententia S. Thomæ 1. p. q. 36. art. 2. 4. contra Gent. c. 24. de potent. q. 10. art. 5. opusculo 1. contra errores Græcorum cap. 32. Bonaventuræ in 1. dist. 11. art. 1. qu. 1. in argumentis in contrarium. Durandus q. 2. Heruæi q. 1. art. ultimo, Argenti q. 2. art. 2. Marfilij q. 15. art. 3. ad 3. Capreoli qu. unica art. 1. Caiet. & Ferrar. Syluij locis præcit. Bart. Torres 1. p. q. 36. art. 2. Molinæ disp. 3. Bannez ibid. Zumel disp. 2. Valentij puncto 3. Vasquez disp. 147. cap. 4. Suarez l. 10. de Trinit. cap. 2. Granadi disp. 7. Zunigæ disp. 11. dub. 3. Ruiz disp. 68. sect. 4. Philippi Gamachæi cap. 2. negantium, Spiritum sanctum distinguendum à Filio, si ab illo non procederet. In eadem sententiam inclinat Richardus in 1. dist. 11. articulo unico quæst. 2.

60. Quod ad censuram attinet oppositæ sententiæ, Ruiz sect. 5. numero 4. non modo illam improbabilem putat, verum etiam in fide parum tutam censet. Alij autem erroneam & in fide periculosam appellant, quos tacito nomine citat Vasquez, cap. 3. Alij verò apud Zumel temerariam & suspectam. Verum illam ab omni censura liberant citatis locis Vasq. & Zumel, eò quod nullum contra illam sit apertum Ecclesiæ, aut Concilij testimonium; & alioqui, ut vidimus, illa graves habet Authores. Igitur non est, cur illam damnemus. Est ergo hæc tantum probabilior sententia, & conformior principiis fidei, præsertim contra errorem Græcorum, qui iuxta hanc sententiam nequeunt nobiscum saluare Diuinarum personarum Trinitatem, nisi etiā nobiscum admittant processionem Spiritus sancti à Filio, sine qua neque per impossibile hypothese ab illo distinguendus foret.

61. Duo autem sunt principia ad hanc sententiam probandam, alterum desumptum à paritate generationis & spirationis activæ in Patre; alterum à communi illo Theologorum axiomate: *In Diuinis omnia sunt unum, ubi non obuiat relationis oppositio*. Ex primo sic probatur. De facto generatio & spiratio activa non distinguuntur in Patre: ergo nec generatio & spiratio passiva distinguerentur in persona

S. Thomæ.

Bonavent.

Durandus.

Heruæus.

Argentinus.

Marfilij.

Capreolus.

Caietanus.

Ferrar.

Syluius.

Torres.

Molina.

Bannez.

Zumel.

Valentia.

Vasquez.

Suarez.

Granadus.

Zuniga.

Ruiz.

Gama-

chæus.

Richardus.

Censura op-

posita sen-

tentia.

Baconus.

Aureolus.

à Patre procedente, si vna ab alia non procederet. Antecedens saltem de distinctione reali personali est certum apud omnes. Consequentia verò probatur: nam idè generatio & spiratio actiua non distinguuntur in Patre, quia vna non procedit ab alia: ergo cum neque ex prædicta hypothese spiratio passiuæ procederet à generatione passiuæ, sed ambæ simul à Patre, vna non distingueretur ab alia. Consequentia patet. Antecedens ostendo: nam generatio & spiratio actiua habent nunc in Patre omnia, quæ haberent generatio & spiratio passiuæ, si vna non procederet ab alia: & tamen de facto in Patre non distinguuntur: ergo ex eo tantum formaliter non distinguuntur, quia vna non est ab alia. Maior, in qua tantum est difficultas, probatur: nam ideo per aduersarios in ea hypothese generatio & spiratio passiuæ distinguerentur realiter personaliter inter se, quia vna esset per modum naturæ, altera per modum voluntatis: vna suapte natura esset prima, altera secunda productio: vna opponeretur alteri saltem oppositione disparata: at hæc omnia de facto habent generatio & spiratio actiua in Patre. Siquidem generatio actiua est per modum actiue communicationis naturæ; spiratio verò per modum actiue communicationis voluntatis. Generatio, cum sit per intellectum, virtualiter præcedit spirationem, quæ est per voluntatem. Generatio actiua disparatè opponitur spirationi actiue; cum sint à diuersis principiis formalibus, & respiciant diuersos terminos reales: & tamen nunc neutra distinguitur ab altera in Patre; ergo neque tunc, si vna ab altera non procederet.

62. Respondent aduersarij, idè generationem & spirationem actiuam non distingui inter se realiter, distinguendū autem fore generationem & spirationem passiuam, etiam si vna ab alia non esset, quia non eadem vnitas requiritur in terminis productis, quæ est in principio producete. Etenim possunt ab vno eodemque principio plures distincti termini & passiuæ productiones emanare. Confirmat Baconus loco præcit. art. 3. §. 2. Communicare naturam contrarijs modis, non est habere naturam contrarijs modis: at verò communicari naturam contrarijs modis, est habere naturam contrarijs modis. Cum ergo generari & spirari sit habere naturam contrarijs modis; generare verò & spirare non sit habere naturam contrarijs modis, generari & spirari implicabunt simul in eodem supposito, non autem generare & spirare.

63. Sed contrà, quia licet hoc verum sit de productionibus & productis, quæ non solum distingui possunt per oppositionem relatiuam, sed etiam per limitationem, cuiusmodi sunt productiones & producta creata; falsum tamen est de productionibus & productis, quæ nequeunt distingui per solam limitationem, vt sunt productiones & producta increata. Ad confirmationem negandum est, habere naturam communicatam generatione & spiratione passiuæ, esse illam habere

modis contrarijs, nisi vna productio sit ab alia. Eodem quippe modo esset natura in producto communicata actu intellectus & voluntatis simul, quo est in producente communicante illam actu intellectus & voluntatis simul. Confirmatur, nam in rebus creatis eodem modo distinguuntur productiones passiuæ per intellectum & voluntatem, quo distinguuntur principia ipsa producentia, productionesque ipsæ actiuæ inter se in sententia eorum, qui actionem distinguunt à passionem. Igitur quòd in Diuinis principium generandi & spirandi, quemadmodum & generatio & spiratio actiua non distinguantur realiter inter se, non est alia ratio, quàm summa vnitas & illimitatio Diuinarum perfectionū, quæ omnem distinctionem impedit, nisi quæ oritur ex essentiali oppositione relatiua procedentis & producentis.

64. Ex secundo verò principio sic probatur: *In Diuinis omnia sunt vnum, vbi non obuiat relationis oppositio.* Atqui ex data hypothese, nulla esset inter generationem & spirationem passiuam relationis oppositio: Igitur nulla distinctio. Maior est Theologorum axioma, tribuiturque potissimum Anselmo & Boëtio: eoque maximè vtuntur Patres Concilij Florentini ad probandam processionem Spiritus sancti à Verbo. Et confirmatur ex ipsa Diuina vnitate & simplicitate, quæ summa cum sit, naturā suā postulat, vt quæcunque ex proprio conceptu repugnantiam non inuoluunt, sibi realiter idēficet: atqui sola relatiua procedentis & producentis ex suo conceptu repugnantiam inuoluunt. Minor primi syllogismi probatur: nam ex data hypothese Spiritus non procederet à Filio: ergo Spiritus non haberet relatiuam oppositionem procedentis à producente; igitur nec realem distinctionem. Neque disparata oppositio sufficit: tum quia illa non sufficit inter generationem & spirationem actiuam: ergo nec inter generationem & spirationem passiuam. Tum quia de facto Patres realem distinctionem inter Diuinas personas fundant in sola relatione producentis & producti. Quod vnanimi consensu Græci, Latiniq̃ue Patres amplectuntur in Concilio Florentino, præsertim in oratione sæpe citata cap. 6. vbi in confirmationem huius veritatis affertur à Bessarione testimonium Nysseni lib. ad Ablauium, vbi distinctionem inter Diuinas personas tantum ponit in ratione causæ & causati. Ex quo testimonio ipse deducit, Spiritum necessariò procedere à Filio, vt ab illo distinguatur.

Responsio ad argumenta opposita sententiæ.

65. **A**D auctoritatem Anselmi, multi ex nostræ sententiæ sectatoribus putant, illum contrariæ fuisse sententiæ. Verum alij, inter quos S. Thom. q. citata de potentia ar. 5. ad 2. explicant illum, quod non defi-

niuit,

Anselmus.
Boetius.
Patres Concilij Florentini.

Bessarion.
Nyssenus.

Anselmus.

S. Thomas.

Baconus.

nitiuè, sed tantum disputatiuè id asseruerit. Id què constat ex illis verbis: *Et interim aliam causam dicam.* Nondum enim ipse hanc controuersiam ex propria sententia definierat. Ceterum cum ipse in eadem epistola sæpe repetat principium illud, *In Deo omnia sunt unum, ubi non obuiat relationis oppositio*, dubitari non potest de illius mente.

66. Ad rationes. Ad primam nego, formale constitutum Filij Dei esse filiationem, ut præcisam ab ordine ad Spiritum sanctum producendum, sed ut aptam ad illum spirandum, ac proinde ut exigentem vim ipsam spirandi. Quam aptitudinem & exigentiam non haberet filiatio, si ab ea non procederet Spiritus. Ex quo patet ad probationem minoris: nã filiatio, quæ de facto constituit Filium in esse personæ, non est quævis filiatio, sed ut apta & habilis ad spirandum, siue ut exigens vim ipsam spirandi. Patet etiam ad confirmationem. Atque ex his constat, de facto Filium sola filiatione radicaliter & virtualiter, seu implicite distinguere à Spiritu sancto, formaliter verò & explicitè spiratione: sicut Pater sola paternitate radicaliter & implicite, spiratione verò formaliter & explicitè distinguitur ab eodem Spiritu. Ceterum cum dico sola paternitate aut filiatione, non excludo ipsam aptitudinem & exigentiam virtutis spiratiuæ, implicite imbitam in ipsa paternitate & filiatione, qua talis paternitas & filiatio est.

67. Ad secundam. Dupliciter potest dicta hypothesis fingi, vno modo, si ne mediatè quidem Spiritus sanctus procederet à Patre; alio modo si tantum immediatè ab illo non procederet, interim nõ negata illi processione mediata; qualis est in humanis inter nepotem & auum. Si primo modo; tunc par ratio foret de Spiritu respectu Patris, ac de eodem respectu Filij. Nã sicut ex vna hypothesis nullo modo procederet à Filio, atque aded nullo pacto distingueretur à Filio: ita ex alia hypothesis nullo modo procederet à Patre, atque aded nullo pacto distingueretur à Patre. Si secundo modo; neganda est consequentia: cuius discriminis ratio est, quoniam etsi in eo casu Spiritus non procederet immediatè à Patre, quia tamen mediatè saltem procederet ab illo, sicut nepos ab auo, esset inter ipsum & Patrem mediata oppositio, sufficiens ad distinguendum illum realiter à Patre. Cum non minùs implicet, productum producere suum productorem mediatè, quàm immediatè: si autem Pater tunc esset idem cū Spiritu, Filius producendo immediatè Spiritum, produceret etiam mediatè Patre; atque aded mediatè saltem produceret suum productorem. Neque talis oppositio esset tantum disparata, sed directa, fundata in origine mediata procedentis & producentis, cuiusmodi non esset illa, quæ intercederet inter Spiritum & Filium, si ab illo non procederet, quia inter illos nulla esset, ne mediata quidem oppositio directè fundata in origine producentis & producti, sed prorsus disparata, qualis de facto est inter generationem & spirationem

actiuam, quæ per se sufficiens non est ad distinguendas Diuinas personas. Ex his patet ad probationem consequentiæ, eiusque confirmationem.

68. Ad tertiam. Nego, generationem & spirationem, præciso ordine vnus ab alia, esse inter se formaliter distinctas. Constat de generatione & spiratione actiua, quæ quia ab huiusmodi ordine præscindunt, præscindunt etiam à mutua distinctione. Ad probationem antecedentis negatur cõsequentia: & affertur instantia de generatione & spiratione actiua, quarum illa est per modum naturæ, hæc per modum voluntatis; & tamen neutra distinguitur ab altera. Quoniam ad realem distinctionem nõ sufficit, ut vna sit per modum naturæ, altera per modum voluntatis necessario spirantis, nisi inter eas realis origo intercedat. Ad Confirmationem distinguenda est maior: productio per modum naturæ, est prima productio actu & realiter, nego; virtute & ratione, concedo: atque eo modo, quo illa est prima excludit secundam, nempe virtualiter & ratione explicita; non autem realiter & ratione implicita. Quemadmodum & ipsa generatio actiua est prima virtualiter, excludens tantum ratione explicita spirationem actiuam, non autem prima realiter, actu excludens spirationem actiuam.

69. Ad quartam. Nego consequentiam, eiusque probationem: nam licet de facto generatio & spiratio passiuæ sint duæ productiones adæquatè distinctæ inter se, cum vnæquæque habeat suum terminum realiter distinctum ab alia, nego tamen ex data hypothesis, illas fore duas productiones adæquatè distinctas, sed tantum inadæquatè & virtualiter: quia sicut tunc vna foret persona æquiualens duabus Filij & Spiritus sancti; ita vna productio æquiualens duabus generationis & spirationis passiuæ. Vnde sicut neutra ab alia præcisè esset sufficiens productio termini adæquatè sumptis: ita neutra ab alia præcisè esset adæquata, sed inadæquata productio termini.

70. Ad quintam. Nego tunc fore duas productiones hypostaticas, sed vnā dumtaxat, terminatam ad vnā eandemque indiuisibilem personam, quæ simul esset genita & spirata. Ad probationem verò minoris, negandum est in eo casu per generationem producendam fore hypostasim Filij distinctam ab hypostasi Spiritus sancti, sed vnā & eandem æquiualem ambabus. Vnde nec sequitur, tunc producendam vnā hypostasim in alia, quia non producerentur duæ, sed vna indiuisibilis hypostasis per vnā indiuisibilem productionem. Ad Confirmationem respondeo, hoc ipso, quod tolleretur passiuæ origo Spiritus sancti à Filio, sublatum iri hypostaticam distinctionem eiusdem à Filio: vnde sicut nõ esset tunc eadem distinctio inter generationem & spirationem passiuam, quæ nunc est; ita nec eadem distinctio inter hypostasim Filij & Spiritus sancti: sed vna esset hypostasis vtriusque, quemadmodum & vna productio vtriusque.

71. Ad sextam. Distinguenda est maior. De facto Spiritus sanctus non producit à Filio, ut Filius est, tanquam à principio *Quo*, concedo; tanquam à principio *Quod*, nego. Etenim licet Filius, quia Filius formaliter, non sit proximum principium producendi Spiritum, hoc enim est Spirator, quia Spirator, est tamen principium *Quod*. Nam ipsum principium spirandi *Quo* non intelligitur ad spirandum completum, nisi ut subsistens: subsistit autem subsistentia Patris & Filij formaliter, cum ex se nullam habeat propriam subsistentiam. Terminus autem non solum distingui debet à principio *Quo*, sed etiam à principio *Quod*, ut inductione constat in omnibus. Cuius ratio est, quia principium *Quod* complet hypostaticè principium *Quo*, sine quo hypostatico complemento non est principium *Quo* proximè aptum ad producendum. Vnde ad probationem maioris, nego sequelam: ad hoc enim, ut sit unum principium spirantium, sufficit ut sit unum ratione principij *Quo*, nam hoc est, quod immediatè influit in terminum productum. Hoc autem in Patre & Filio est unum numero, ipsa scilicet spirandi virtus, à qua immediatè procedit spiratio passiva, personæ Spiritus sancti constitutiva. Vnde non eodem modo comparatur nunc Spiritus sanctus ad Filium, ac tunc ex data hypothesi: quia nunc comparatur tanquam ad principium productivum *Quod*, ad quod non compararetur tunc.

Thomistarum
responsio.

72. Aliter respondent Thomistæ ad hoc argumentum, negando minorem, nempe Filium distingui à Spiritu sancto filiatione, sed tantum spiratione, tamen filiatione constituitur in esse personæ. Putant enim in relativis principium constitutivum non esse idem cum distinctivo, sed posse rem per unum constitui, & per aliud distingui. Vnde Filius filiatione constituitur, spiratione verò distinguitur à Spiritu sancto. Et ratio ipsorum est, quia relatio non distinguit, nisi ab opposito correlativo. Quare filiatione non distinguit, nisi à Patre, tanquam ab opposito correlativo; à Spiritu verò solà spiratione, quia solà spiratione illi opponitur. Ex quo inferunt, Filium distingui à Patre filiatione, & tanquam primo constitutivo, & tanquam primo distinctivo; quia respectu Patris filiatione constituit & distinguit: à Spiritu verò distingui spiratione, non tanquam constitutivo, sed solum tanquam distinctivo personæ iam constitutæ per filiationem: quia spiratio non constituit personam Filij, sed supponit constitutam, eamque tantum distinguit ab opposita persona Spiritus sancti. Nec tamen prædicti Authores concedunt, Filium esse idem filiatione cum Spiritu sancto, quia licet filiatione non sit formalis ratio distinguendi à Spiritu sancto, est tamen formalis ratio constituendi personam Filij; & quia formale constitutivum unius personæ non potest esse idem cum formali constitutivo alterius, etiamsi Filius non distinguatur à Spiritu sancto filiatione, non tamen filiatione erit idem cum persona Spiritus sancti: quia cum

relatio distinguat à suo opposito realiter, si id, cui advenit relatio, sit persona, necesse est, ut illam distinguat personaliter, non ut personam constituens, sed ut personam constitutam relativè distinguens ab opposita persona in esse personali constituta per oppositam relationem. Legantur Caietanus 1. p. q. 36. ar. 2. §. *Ad evidentiam huius difficultatis*, & Ferrarientis 4. contra Gentes cap. 24. §. *Istis suppositis*, & §. *Advertendum tamen*.

Caietanus.
Ferrarientis.

73. Verum hæc responsio, (ut interim cætera taceam, quæ de constitutivo & distinctivo Divinarum personarum falsa supponit, præsertim contra Patres Concilij Florentini, qui in oratione de unione c. 6. testantur, Divinas personas per relationes distingui & constitui) præsentem difficultatem non evacuat. Etenim difficultas erat, an manente formali constitutivo Filij, quæ est solà filiatione, Filius maneret sufficienter constitutus in esse personali distincto à Spiritu sancto. Cæterum si per prædictos Authores Filius sufficienter & adæquatè constituitur in esse personali solà filiatione, præcisà à spiratione seu ordine ad illam; & ex alia parte implicat, personam adæquatè constitutam in suo esse personali esse idem cum quocunque alio, quod non est ipsa; rectè sequitur, quod adhuc præcisò quovis ordine originis Spiritus à Filio, Filius esset persona perfectè constituta in se, atque adeo distincta à Spiritu sancto.

Impugnatur
Thomistarum
responsio.

74. Ad septimam. Nego consequentiam. Ratio discriminis est, quoniam creaturæ adæquatè procedunt à Deo, ut Deo, tam in ratione principij *Quo*, quam in ratione principij *Quod*. Nam Deus, etiam ut præcisus à subsistentijs relativis, est completum principium productivum creaturarum, quia etiam ut sic est à creaturis perfectè distinctus, perfectèq; in seipso existens: siquidem à subsistentijs relativis non accipit rationem existendi, sed solam incōmunicabilitatem. Spiritus verò Sanctus procedit à Deo, ut Spiratore: Spirator autem non est perfectè distinctus, perfectèq; existens, nisi subsistentiâ relatiâ Patris & Filij. Spiratio enim, quæ est proximum principium producendi Spiritum sanctum, non perfectè existit existentiâ propriâ: vnde in existendo pendet quodammodo ab existentiâ paternitatis & filiationis; ac proinde in ipsa ratione existendi, quæ ad producendum essentialiter requiritur, pendet quodammodo ab existentia relatiâ paternitatis & filiationis. Natura verò Divina, quæ est proximum principium creaturarum perfectè existit existentia propriâ, virtualiter distincta ab existentijs relativis personarum.

75. Ad octavam. Nego consequentiam: quoniam amor creatus, utpotè finitus & limitatus, distinguitur à Verbo creato per suum esse absolutum: vnde etiamsi ab illo non procedat, poterit tamen ab illo realiter distingui: Amor verò increatus, utpotè illimitatus & infinitus, non solum in ratione absoluta amoris, sed etiam in ipsa ratione respectiva notionalis seu personalis amoris, distingui nequit à

Verbo

Verbo Divino, nisi ab eo realiter procedat. Ad confirmationem respondeo, adhuc in ea hypothefi Spiritum sanctum distinctum iri à Filio, per aptitudinalem processionem ab illo. Nam hoc ipso, quo Filius exigeret producere Spiritum sanctum, haberet aptitudinem ad illum producendum: ergo hoc ipso haberet principium illi relativè oppositum in ratione productivi, cui in Spiritu sancto responderet producibilitas relativè opposita productivitati.

SECTIO IV.

An Spiritus sanctus aequaliter procedat à Patre & Filio?

76. **R**ATIO dubitandi est multiplex: Prima desumitur ex auctoritate Patrū. August. 15. de Trinit. cap. 17. affirmat, Spiritum sanctum principaliter de Patre procedere; idque non absolute, ut nonnulli interpretantur, sed comparativè ad Filium: *Ideo, inquit, addidit principaliter, quia & de Filio Spiritus sanctus procedere reperitur.* Hieronymus, seu quis alius auctor sit in explanatione Fidei ad Cyrillum, quæ habetur in octavo tomo, docet, Spiritum sanctum de Patre proprie esse & procedere. Damascenus l. 1. Fidel. c. 18. Spiritum sanctum appellat *medium Ingeniti, & Geniti, & per Filium Patri coniunctum.* Nyssenus libro ad Ablaviū columna vltima: *Aliud, inquit, continetur, & sine medio ex primo est; (intelligit Filium) aliud verò per id, quod immediate & ex continenti est, nempe Spiritus.* Ioannes Latinus in Concil. Florent. sess. 24. dū de Filio loquitur: *Producit, inquit, & ipse Spiritum sanctum non principaliter, uti Pater.* Huc accedit communis ille loquendi modus Gregorū Patrū, quem etiā usurpat Hilarius libro vltimo de Trinitate in fine, & approbat Eugenius IV. in decreto de vnione, *Spiritum sanctum ex Patre per Filium procedere.* Quæ omnia, ut patet, aliquam inæqualitatem processionis Spiritus sancti à Patre & Filio indicāt.

77. SECUNDA dubitandi ratio sumitur ex varijs rationibus. Prima sit, Spiritus sanctus à Patre procedit per virtutem à se; à Filio verò per virtutem ab alio comunicatam: non igitur æquè à Patre & Filio procedit. Consequentia probatur, nam propterea effectus creatus non æquè procedit à causa prima, & secunda, esto ab utraque eadē indivisibili actione procedat, quoniā à prima procedit per virtutem à se, à secunda verò per virtutem ab alio comunicatam. Ergo etiā Spiritus sanctus eadem indivisibili processione procedat à Patre, & Filio, quia tamen à Patre procedit per virtutem à se, à Filio verò per virtutem ab alio comunicatam, non æquè ab utroque procedit. Confirmatur, ex illo principio Aristotelico, *Propter quod unumquodque tale, & illud magis:* Atqui Filio cōvenit spirare propter Patrem: ergo magis convenit Patri spirare, quàm Fi-

lio. Secunda. Spiritus sanctus procedit à Filio immediatè, quia nullo mediante supposito; à Patre verò mediatè, quia mediante Filio: igitur non eodem modo procedit à Filio, atque à Patre.

78. TERTIA. Pater habet vim spirandi prius origine, quàm Filius: ergo non eodem modo per eam Spiritus sanctus procedit à Patre, atque à Filio. Antecedens patet, nam quidquid habet Filius, habet Pater cum virtute id communicandi Filio, quod est habere prius origine. Consequentia verò probatur, nam si prius origine Pater habet vim spirandi, prius etiam origine spirat: nam qui prius origine habet virtutem, prius etiam origine habet actum talis virtutis: ergo prius origine Spiritus sanctus procedit à Patre, quàm à Filio. Confirmatur, quia vis spirativa in Deo non liberè, sed necessariò producit; ergo prius quàm illa communicetur Filio, prodit in actum spirandi, quia nihil accipit à Filio, quo compleatur in ratione productivi, cum tota vis spirandi adæquatè sit in Patre.

79. QUARTA. Spiritus sanctus procedit à Filio, ut à Verbo bonum immediatè proponente; à Patre verò, ut à proferente Verbum: ergo immediatius procedit à Filio, quàm à Patre. Antecedens constat, quia Spiritus sanctus procedit ut amor: amor autem essentialiter procedit à Verbo ostendente bonū. Consequentia verò probatur, quoniam Verbum immediatius influit in amorem, quàm proferens Verbum: quia Verbum influit per seipsum immediatè, ostēdens obiecti bonitatem; proferens autem Verbum influit mediante ipso Verbo. Confirmatur, quia Spiritus sanctus procedit, ut amor reciprocos Patris & Filij; ergo ex amore Patris tendente in Filium, & ex amore Filij tendente in Patrem: ergo diverso modo procedit ab utroque.

80. QUINTA. Pater respectu virtutis spiratiuæ se habet ut *Proprietarius*; Filius verò ut *Usuarius*. Sed *Proprietarius* magis propriè re possidet, quàm *Usuarius*, quia *Proprietarius* in vrenda re, quam possidet, à nullo pendet: *Usuarius* verò pendet ab alio. Ergo magis propriè spirat Pater, quàm Filius. Maior probatur: quia Pater in spirando à nullo pendet: Filius verò in spirando pendet à Patre. Confirmatur: nam magis propriè conuenit alicui, quod conueniat à se, quàm quod conueniat ab alio. Sed spirare conuenit Patri per se; Filio verò ab alio: ergo magis propriè spirare conuenit Patri, quàm Filio. His tamen non obstantibus,

81. Dicendum est cum S. Thoma 1. p. q. 36. art. 3. & cum communi sententia Scholasticorum cum Magistro in 1. dist. 12. & 29. cap. vlt. Spiritum sanctum æquè procedere à Patre, atque à Filio. Nec prius aut perfectius, nec principalius aut magis propriè immediatiusque esse ab vno, quàm ab alio. Hanc veritatem expressis verbis docuit Anselmus episc. de processione Spiritus sancti c. 16. *Non est, inquit, Spiritus sanctus prius de Patre, quàm de*

S. Thomas.
Scholastici.
Magister.

Anselmus.